

T.C.
ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANLIĞI
AĞRI ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ İL MÜDÜRLÜĞÜ

AĞRI İLİ TEMİZ HAVA EYLEM PLANI
THEP (2025-2029)

Plan Onay Tarihi
02/02/2026

ÖNSÖZ

Isınma, ulaşım, tarım ve sanayi kaynaklı hava kirleticilerinin atmosferdeki yoğunluğuna göre hava kalitesi değişiklik göstermektedir. Hava kirliliği insan sağlığını olumsuz etkileyerek, yaşam kalitesini düşürmektedir. Yaşadığımız ortamdaki hava kalitesi ne kadar yüksekse, hayat kalitemiz de o kadar yüksek olmaktadır. Bu bağlamda, bir bölgede hava kalitesini ölçmek, o bölgede yaşayan insanların nasıl bir hava teneffüs ettiğinin bilinmesi açısından çok büyük önem taşımaktadır. Ayrıca önemli bir nokta da, bir bölgede meydana gelen hava kirliliğinin sadece o bölgede görülmeyip meteorolojik olaylara bağlı olarak yayılım göstermesi ve küresel problemlere de (küresel ısınma, asit yağmurları, vb.) sebep olmasıdır.

Bu eylem planı ile hava kalitesi yönetimi çerçevesinde mevcut durumun tespiti yapılmış, İlimiz için hava kalitesi değerlendirme ve yönetim sisteminin oluşturulması, hava kirliliğinin azaltılarak insanımızın daha sağlıklı ve kaliteli bir çevrede yaşaması hedeflenmiştir.

Daha temiz bir hava solumamız ve daha sağlıklı bir çevrede yaşamamız dileğiyle.

İÇİNDEKİLER

	SayfaNo
Önsöz	2
Onaylar	3-5
Tablo Listesi	6
Şekil Listesi	7
Giriş	8
Hazırlayanlar	9
1.1. AĞRI İLİ ŞEHİR NÜFUSU GELİŞİMİ	10
1.2. HAVA KİRLİLİĞİ	13
1.3. ENDÜSTRİYEL ALAN TİPİ	14
1.4. KIRSAL ALAN TİPİ	15
1.5. KULLANILABİLİR İKLİM VERİLERİ	17
2.1. KİRLİLİK AŞIM YERLERİNDE KORUMA GEREKTİREN ALANLAR	18
2.1.1. Ağrı Dağı Milli Parkı	18
2.1.2. Balık Gölü	19
2.1.2.1. Jeolojik Yapı	19
2.1.2.2. Flora	19
2.1.2.3. Fauna	19
2.1.2.4. Kullanım	20
2.1.2.5. İklim	20
2.1.2.6. Kaynak Değerleri	20
2.1.2.7. Ulaşım	20
2.1.3. DOĞUBAYAZIT SAZLIKLARI	20
2.1.3.1. Jeolojik Yapı	20
2.1.3.2. Flora	21
2.1.3.3. Fauna	21
2.1.3.4. Kullanım	21
2.1.3.5. İklim	21

2.1.3.6 Kaynak Değerleri	21
2.1.3.7. Ulaşım	21
2.1.4.SARISU SAZLIğI	21
2.1.4.1. Jeolojik Yapı	22
2.1.4.2. Flora	22
2.1.4.3. Fauna	22
2.1.4.4 Kullanım	22
2.1.4.5. İklim	22
2.1.4.6. Kaynak Değerleri	22
2.1.4.7. Ulaşım	22
3. HAVA KİRLİLİğİNE SEBEP OLAN KAYNAKLAR	22
3.1. Motorlu Taşıtlardan Kaynaklanan Hava Kirliliği	22
3.2. Sanayiden Kaynaklanan Hava Kirliliği	23
3.3. Isınmadan Kaynaklanan Hava Kirliliği	23
4. AğRI'DA MEVCUT HAVA KALİTESİ DURUMU	25
5. HEDEFLER	32
5.1 Ana Hedefler	32
5.2 Genel Hedefler	32
5.3 Alt Hedefler	32
5.4 Yöntemler	32
6.HAVA KİRLİLİğİNİN AZALTILMASI İÇİN GENEL ANLAMDA ALINMASI GEREKEN TEDBİRLER	32
6.1 Planlama Ve Yaşam Alışkanlıklarına Dair	32
6.2 Yakıtlara Dair	33
6.3 Yanma Sistemlerine Dair	34
6.4 Yanma Sonucu Oluşan Atık Gazlara Dair	34
7. MİNİMUM SAYISAL HEDEFLER	35
8.AğRI İLİ TEMİZ HAVA EYLEM PLANI TAKVİMİ	36

9. HAVA KİRLİLİĞİ İLE MÜCADELE KAPSAMINDA SORUMLU KURUM VE KURULUŞLARIN ÖNERİLERİ	38
10. HAVA KİRLİLİĞİ İLE MÜCADELE KAPSAMINDA SORUMLU KURUM VE KURULUŞLAR ORTAK TARAFINDAN YAPILACAK İŞ VE ÇALIŞMALAR	39
10.1 Çevre Ve Şehircilik İl Müdürlüğü Tarafından Yapılacak Çalışmalar	39
10.2 Merkez Belediye Ve İlçe Belediyeleri Tarafından Yapılacak Çalışmalar	40
10.3 İlçe Belediyeleri Tarafından Yapılacak Çalışmalar	41
10.4 Halk Sağlığı İl Müdürlüğü Tarafından Yapılacak Çalışmalar	41
10.5 Orman İşletme Müdürlüğü Tarafından Yapılacak Çalışmalar	41

TABLÖLAR LİSTESİ
No

Sayfa

Tablo 1 : Ağrı İli Nüfus Bilgileri	10
Tablo 2 : 2024 Yılı İlimizin Arazilerin Kullanımına Göre Sınıflandırılması	16
Tablo 3 : Ölçüm İstasyon Parametreleri	17
Tablo 4 : Yıllara Göre Ortalama Sıcaklık ve Yağış Miktarı	18
Tablo 5 : İlimizde trafiğe kayıtlı ve egzoz emisyonu yaptıran araç sayıları	23
Tablo 6 : İlimizde 2024 Yılında Evsel Isınmada Kullanılan Katı Yakıtların Cinsi, Doğalgaz ve Fueloil Miktarları	24
Tablo 7 : İlimizde Aylara Göre Hava Kalitesi Parametreleri	25-28
Tablo 8 : Ağrı İli Merkez İlçe Ölçüm İstasyonu 2024 Yılı Hava Kalitesi Parametreleri Aylık Ortalama Değerleri Ve Sınır Değerin Aşıldığı Gün Sayıları	30
Tablo 9 : Ağrı İli Doğubayazıt İlçe Ölçüm İstasyonu 2024 Yılı Hava Kalitesi Parametreleri Aylık Ortalama Değerleri Ve Sınır Değerin Aşıldığı Gün Sayıları	30
Tablo 10 : Ağrı İli Patnos İlçe Ölçüm İstasyonu 2024 Yılı Hava Kalitesi Parametreleri Aylık Ortalama Değerleri Ve Sınır Değerin Aşıldığı Gün Sayıları	31

ŞEKİLLER LİSTESİ

No

Sayfa

Şekil 1 : Ağrı İli Yıllık Ortalama Sıcaklık	11
Şekil 2 :Ağrı İli 2024 yılı aylık maksimum sıcaklık(°C)	11
Şekil 3 : Ağrı İli 2024 yılı aylık minimum sıcaklık(°C)	12
Şekil 4 : Ağrı ili 2024 yılı aylık ortalama sıcaklık(°C)	12
Şekil 5 : Ağrı ili 2024 yılı aylık toplam yağış ortalaması(mm)	13
Şekil 6 :2024 Yılı İlimizin Arazi Kullanım Durumu	16
Şekil 7 : Ölçüm İstasyonu	17
Şekil 8 : Balık Gölü	19
Şekil 9 :Doğubayazıt Sazlıkları	20
Şekil 10 : Sarısu Sazlığı	21
Şekil 11 : Ağrı İli Maden Ocağı	23
Şekil 12 : Ağrı Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonu	29

GİRİŞ :

Ağrı, Türkiye de nüfusu yaklaşık 500 bin olan şehirlerden birisidir. Bu nedenle Ağrı, çevre sorunları, nüfus yoğunluğu, metropol şehirlere göre daha az çevresel sorunlar sınıfında değerlendirilmelidir.

Çevre sorunları insan faaliyetlerinden kaynaklanır. İnsan nüfusunun ve insan faaliyetlerinin yoğunlaştığı noktalarda, kirlilikler de artış gösterir.

Günümüzde şehirlerin gelişmişlik kriterleri arasında;

- Doğal Kaynakların Verimli ve Sürdürülebilir Yönetebilme Becerisi,

- İnsan Faaliyetlerinden Kaynaklı Atıkları ve Kirliliklerini Yönetme, Geri Dönüştürme ve Bertaraf Edebilme Kapasitesi büyük önem arz etmektedir.

Hava kalitesi ile ilgili çalışmalar, 2008 yılına kadar 02.11.1986 tarih ve 19269 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren Hava Kalitesinin Korunması Yönetmeliği (HKKY) çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. AB mevzuatının uyumlaştırılması çalışmaları kapsamında, 96/62/EC Hava Kalitesi Çerçeve Direktifi ve Kardeş Direktiflerinin (99/30/EC, 2000/69/EC, 2002/3/EC ve 2004/107/EC) paralelinde hazırlanan Hava Kalitesi Değerlendirme ve Yönetimi (HKDY) Yönetmeliği 06.06.2008 tarihli ve 26898 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. HKDY Yönetmeliğin yürürlüğe girmesi ile Hava Kalitesinin Korunması Yönetmeliği yürürlükten kaldırılmıştır.

05/05/2009 tarihli ve 27219 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan “Hava Kalitesi Değerlendirme ve Yönetimi Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik” ile de Yönetmeliğin Ek-I A’sında değişiklik yapılmıştır.

HKDY Yönetmeliğinin amacı; Hava kirliliğinin çevre ve insan sağlığı üzerindeki zararlı etkilerini önlemek veya azaltmak için hava kalitesi hedeflerini tanımlamak ve oluşturmak, tanımlanmış metotları ve kriterleri esas alarak hava kalitesini değerlendirmek, hava kalitesinin iyi olduğu yerlerde mevcut durumu korumak ve diğer durumlarda iyileştirmek, hava kalitesi ile ilgili yeterli bilgi toplamak ve uyarı eşikleri aracılığı ile halkın bilgilendirilmesini sağlamaktır.

Yönetmelik, çerçeve direktif ve kardeş direktiflerde tanımlanan 13 farklı kirletici için mevzuat uyumu ve kademeli uygulama takvimlerini belirlemektedir. Yönetmelik ayrıca, kirliliğin kontrolü ve hava kalitesi alanlarında izleme, yaptırım ve kurumsal güçlendirmeyi hedeflemektedir.

TEMİZ HAVA EYLEM PLANI KOMİSYON ÜYELERİ

Adı Soyadı	Ünvanı	Kurumu
Murat ÇEBİ	İl Müdürü	Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü
Şahin KAYA	İl Müdür Yrd.	Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü
Mehmet GÜNEŞ	Çevre Sağlık Teknikeri	İl Halk Sağlığı Müdürlüğü
Sevda İLBOĞA	Belediye Başkan Yrd.	Ağrı Belediyesi

TEMİZ HAVA EYLEM PLANINI HAZIRLAYANLAR

Adı Soyadı	Ünvanı	Birimi	e-mail adresi
İsmail İŞİK	Şube Müdürü V.	Çevre Yönetimi ve Denetiminden Sorumlu Şube Müdürlüğü	ismail.isik@csb.gov.tr
Yakup GÜLERYÜZ	Çevre Mühendisi	Çevre Yönetimi ve Denetiminden Sorumlu Şube Müdürlüğü	yakup.guleryuz@csb.gov.tr
İrem DİNÇ	Çevre Mühendisi	Çevre Yönetimi ve Denetiminden Sorumlu Şube Müdürlüğü	irem.dinc@csb.gov.tr
Özden AKAY	Çevre Mühendisi	ÇED ve Çevre İzinlerinden Sorumlu Şube Müdürlüğü	ozden.akay@csb.gov.tr

1. BÖLÜM :

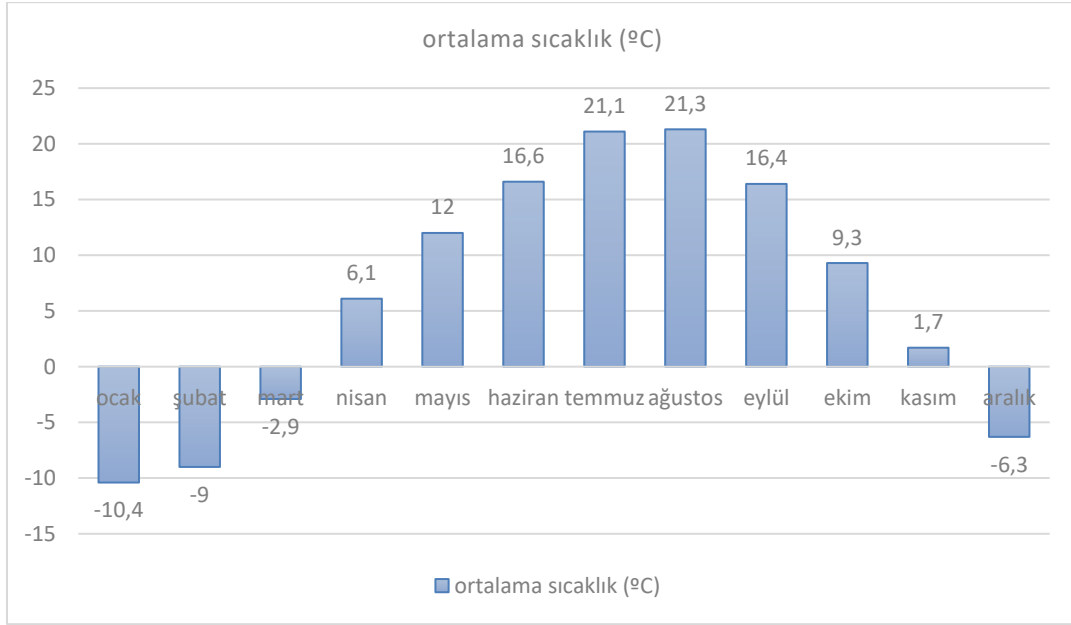
1.1 AĞRI İLİ ŞEHİR MERKEZİNİN NÜFUS GELİŞİMİ

2024 yılından itibaren kent, kırsal ve toplam nüfus verileri aşağıda verilmektedir.

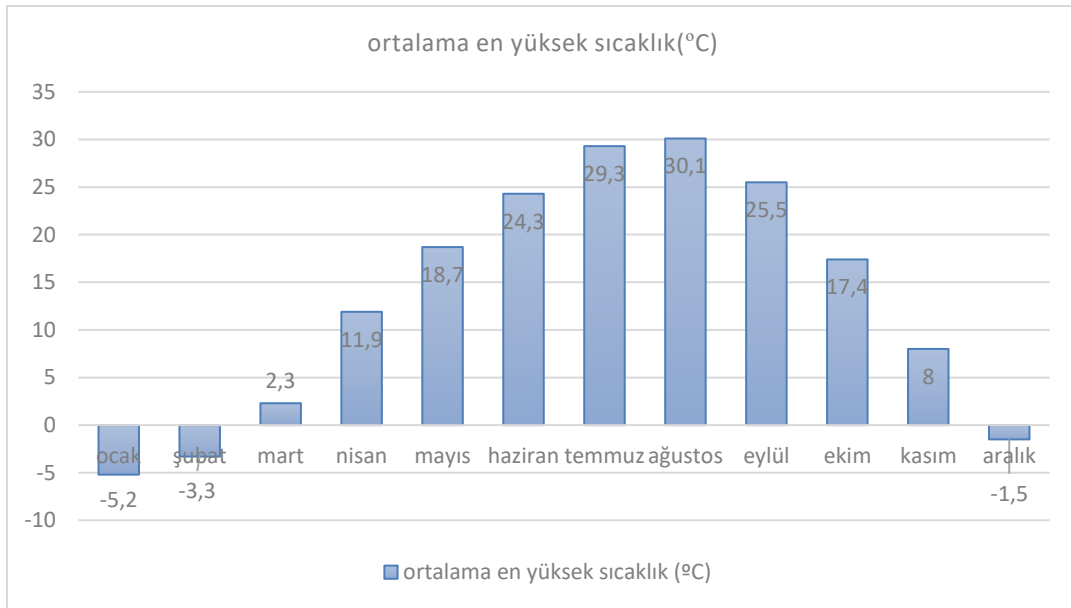
Yıl	Ağrı Nüfusu	Erkek Nüfusu	Kadın Nüfusu
2024	499.801	258.828	240.973
2023	511.238	265.585	245.653
2022	510.626	264.465	246.161
2021	524.644	271.889	252.755
2020	535.435	276.800	258.635
2019	536.199	277.887	258.312
2018	539.657	280.923	258.734
2017	536.285	277.979	258.306
2016	542.255	281.389	260.866
2015	547.210	284.243	262.967
2014	549.435	285.449	263.986
2013	551.177	286.161	265.016
2012	552.404	287.490	264.914
2011	555.479	291.340	264.139
2010	542.022	280.518	261.504
2009	537.665	280.000	257.665
2008	532.180	276.508	255.672
2007	530.879	275.243	255.636

Tablo 1:Ağrı İli Nüfus Bilgileri

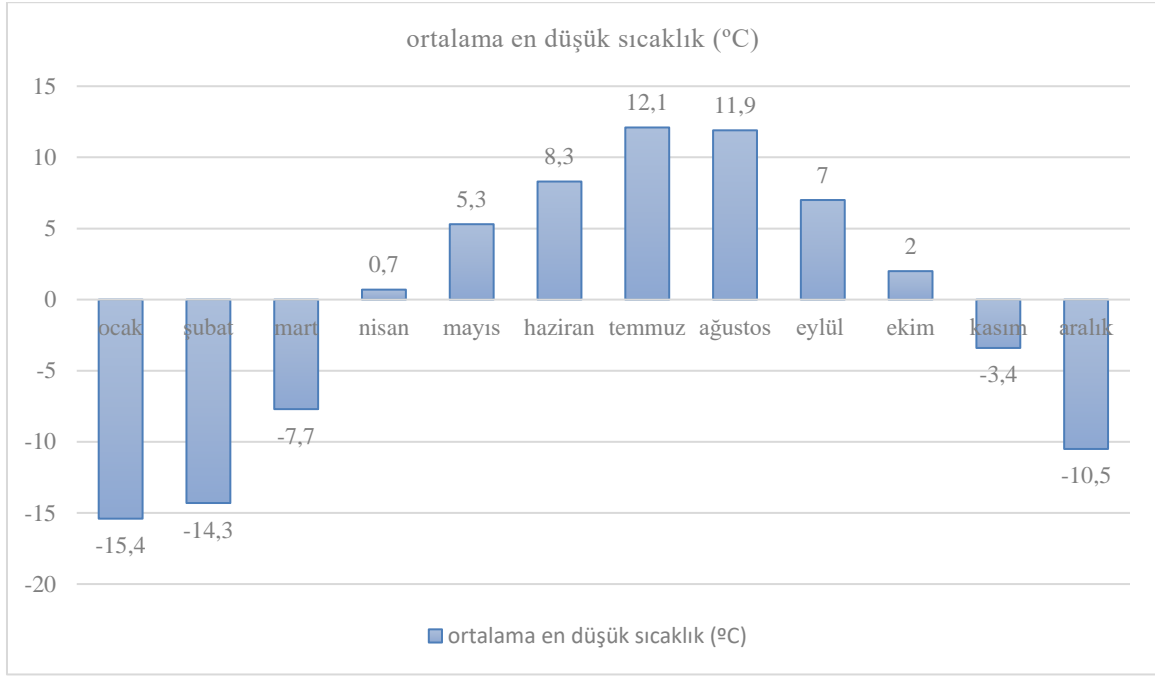
Yaklaşık 500.000 insanın yaşadığı ilde hava kirliliğinin başlıca sebebi ısınmadan kaynaklı oluşmaktadır.

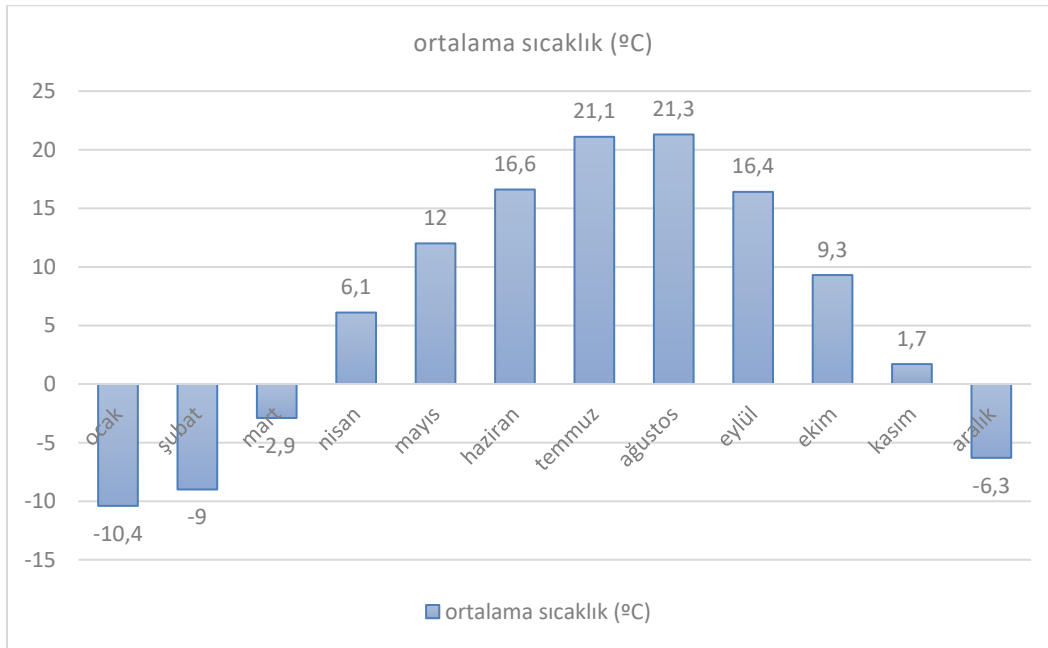
Şekil 1 : Ağrı İli Yıllık Ortalama Sıcaklık(°C)

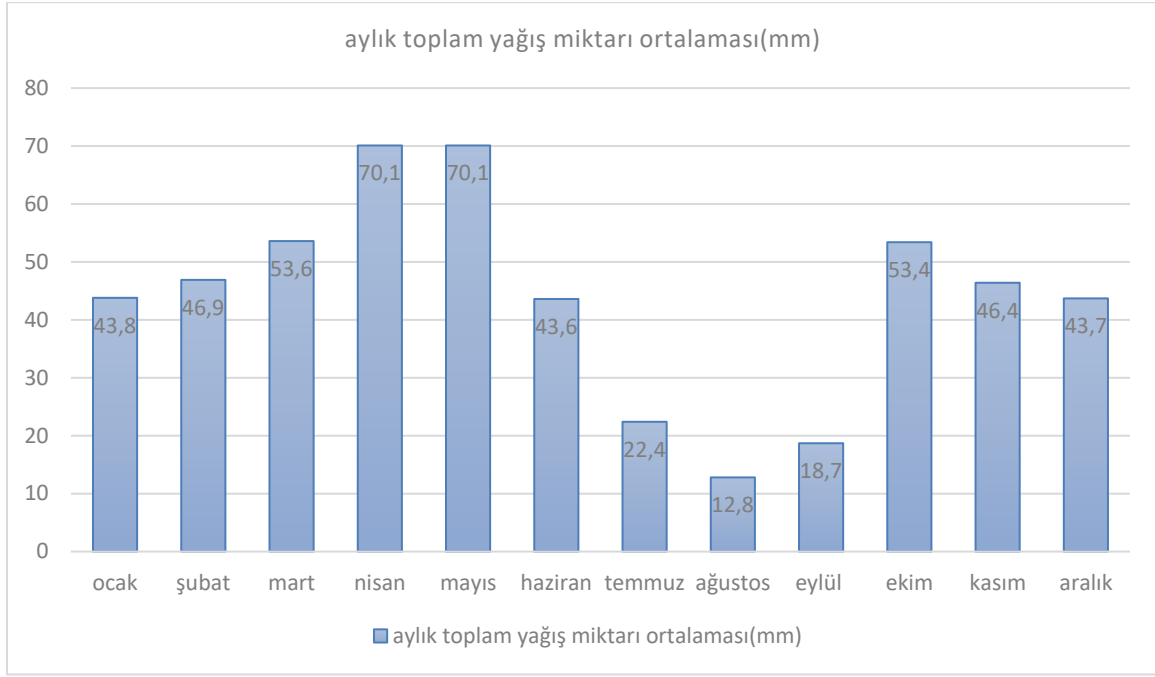
Şekil 2: Ağrı İli 2024 yılı aylık maksimum sıcaklık(°C)

Şekil 3: Ağrı İli 2024 yılı aylık minimum sıcaklık(°C)

Şekil 4: Ağrı İli 2024 yılı aylık ortalama sıcaklık(°C)

Şekil 5: Ağrı ili 2024 yılı aylık toplam yağış ortalaması (mm)

Ağrı, kükürt dioksit ve partiküler madde açısından 1. derecede hava kirliliği yaşayan iller arasında yer almaktadır. Başlıca sebepler arasında; şehrin yerleşim alanı, kuruluş yeri, uzun kış sezonundaki meteorolojik olumsuzluklar, kalitesiz yakıt kullanımı, uygun yakma tekniklerinin uygulanmaması gibi nedenler sıralanabilir.

Bu kapsamda;

- 1- İlimizde petrol koku kullanımı,
- 2- İthal ve yerli kömürlerde belirli kriterler getirilerek menşei belli olmayan kömürlerin depolanması, satılması ve yakılması,
- 3- Isınmada 6 nolu fuel-oil kullanımı yasaklanmıştır.
- 4- Ayrıca, Egzoz gazından kaynaklanan kirliliğin önlenmesi amacıyla emisyon ölçümleri yapılmaktadır.

1.2 HAVA KİRLİLİĞİ

Hava kirliliği; canlıların sağlığını olumsuz yönde etkileyen ve/veya maddi zararlar meydana getiren havadaki yabancı maddelerin, normalin üzerindeki miktar ve yoğunluğa ulaşmasıdır. Bir başka deyişle hava kirliliği; havada katı, sıvı ve gaz şeklindeki yabancı maddelerin insan sağlığına, canlı hayatına ve ekolojik dengeye zarar verecek miktar, yoğunluk ve sürede atmosferde bulunmasıdır.

Trafik, sanayi ve ısınma sistemleri hava kirliliğinin başlıca kaynaklarıdır. Hızlı kentleşme, şehrin yanlış bölgelere kurulması, kalitesiz yakıtlar ve uygun olmayan yakma sistemleri gibi sebepler de hava kirliliğinin artmasına yol açmaktadır. Yapılan klinik çalışmalarda söz konusu kirleticilerin solunum yolu hastalıklarını arttırdığı tespit edilmiştir.

Sanayi, Endüstri ve ısınmada kullanılan fosil yakıtlar ile ormanların tahribi ve arazi değişmesi sonucu, atmosferdeki karbondioksit miktarının arttığı tespit edilmiştir. Bunun ise küresel ısınmaya yol açabileceği öngörülmektedir.

Hava kirliliğini önlemek için alınabilecek tedbirler ;

- * Sanayi tesislerinin bacalarına filtre takılması sağlanmalı,
- * Evleri ısıtmak için yüksek kalorili kömürler kullanılmalı, her yıl bacalar ve soba boruları temizlenmeli,
- * Pencere, kapı ve çatıların izolasyonuna önem verilmeli,
- * Kullanılan sobaların TSE belgeli olmasına dikkat edilmeli,
- * Doğalgaz kullanımı yaygınlaştırılarak özendirilmeli,
- * Kalorisi düşük olan ve havayı daha çok kirleten kaçak kömür kullanımı engellenmeli,
- * Kalorifer ve doğalgaz kazanlarının periyodik olarak bakımı yapılmalı,
- * Kalorifercilerin ateşçi kurslarına katılımı sağlanmalı,
- * Yeni yerleşim yerlerinde merkezi ısıtma sistemleri kullanılmalı,
- * Yeşil alanlar arttırılmalı, imar planlarındaki hava kirliliğini azaltıcı tedbirler uygulamaya konulmalı,
- * Toplu taşıma araçları yaygınlaştırılmalı,

Bütün bu etkenlerin yanında; atıkların uygun olmayan tesislerde yakılarak bertaraf edilmesinin önlenmesi, sanayi tesisi yer seçiminin yerleşim alanları dışında ve hakim rüzgarlar dikkate alınarak yapılması, imar planlarında bu alanların çevresinde yapılaşmaların önlenmesi ve araçların egzoz emisyon ölçümlerinin periyodik olarak yapılması sağlanmalı, bununla birlikte; alternatif enerji kullanan motorlu taşıtlar geliştirilmeli ve özendirilmelidir.

1.3 ENDÜSTRİYEL ALAN TİPİ

Ağrı, kalkınmada birinci derecede öncelikli iller arasında yer almakta olup, kişi başına düşen milli gelir bakımından en son sıralarda bulunmaktadır. İklim özellikleri bakımından Türkiye'nin en karasal ve sert iklim bölgesinde yer alır. Kışları çok soğuk ve kar yağışlı, yazları sıcak ve kurak geçmektedir. Sanayi yatırımları açısından gelişmemiş bir yapıya sahiptir. Mevcut sanayi, tarım sektörüne, özellikle de hayvancılığa bağlı olarak gelişmiştir. Ağrı'da sermaye yatırımının yeterince gerçekleşmediği, sanayinin gelişmediği ve çoğunluğun uğraşım alanı olmasına rağmen tarımsal hâsıla, tatminkâr olmamasından dolayı ticari hayat, sert iklim koşulları ve yüksek rakım nedeniyle özellikle hayvancılığa dayanmakta ve yaz aylarında hareketlenmektedir.

Ağrı'da başlıca gelir kaynakları Tarım, Hayvancılık, sınır ticareti ve Turizmdir. Aktif nüfusun büyük kesimi tarım ve hayvancılık alanında istihdam edildiği gibi, mevcut tarım arazisi içinde sulu tarım yapılan arazi alanı çok düşük düzeyde kalmaktadır.

Ağrı'da, kamu ve özel sektöre ait imalata yönelik yatırımlar mevcut olup, sanayi üretim payı çok düşüktür. Şeker Fabrikası ve Et Balık Kombinası, Maden ocakları ilin kalkınmasında önemli bir rol oynamakta ve yaklaşık 1.000 (Bin) kişiye istihdam olanağı sağlamakla en önemli Sanayi Kuruluşlarıdır.

Diyadin ilçesinde termal tesisler mevcut olup kamu binaları ile sivillere ait bazı binalar jeotermal enerji ile ısıtılmaktadır.

Ağrı merkez ve ilçelerinde kamu ve özel sektöre ait olmak üzere yaklaşık 20 sanayi kuruluşu mevcut olup, bunlardan bir kısmı faal olup, bir kısmı ise atıl durumdadır.

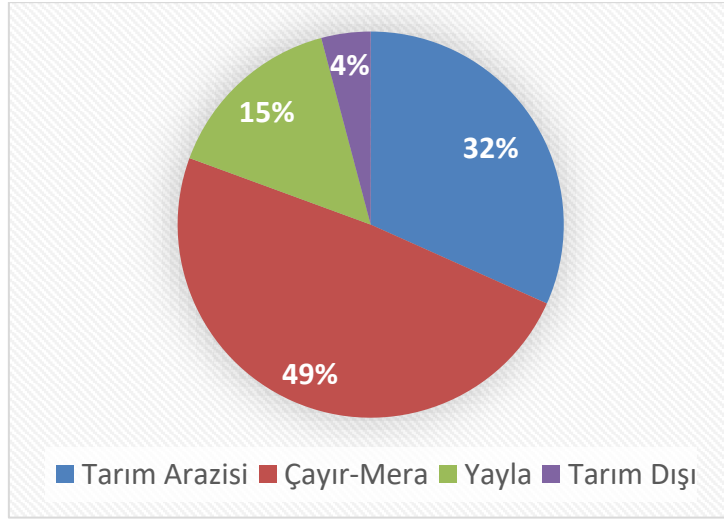
Ağrı Organize Sanayi Bölgesi alt yapı çalışmaları tamamlanarak yatırım yapmaya hazır hale getirilmiştir. Ayrıca Ağrı Merkez, Doğubayazıt, Patnos, Diyadin, Eleşkirt, Küçük Sanayi Siteleri mevcuttur.

1.4 KIRSAL ALAN TİPİ

Ağrı ilinin tabii bitki örtüsü steplerden meydana getir. Ağrı'da bitki ilkbaharda canlanır, sonbaharın başlamasıyla yıllık hayatı sona erer. Ağrı'da dere boylarında ve su kenarlarında Söğüt ve Kavak ağaçları yetişir. Son yıllarda çam, akasya ve çeşitli yapraklı ağaçlar da dikilmektedir. Ağrı ilinde ormanlık alan yok denilecek kadar azdır.

İlimiz, çayır ve meralar bakımından zengin sayılacak bir potansiyele sahiptir. Ancak, yıllar boyu çayır ve meraların, ilimiz kaba yem ihtiyacının temel kaynağı olması ve kullanılması, otlatmanın aşırı ve zamansız yapılması, uygun sayıda ve cinsten hayvan ile otlatılmaması gibi nedenlerle verim sürekli düşmektedir.

Ağrı ilinin başlıca geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. Tarım ürünleri buğday, arpa, yonca, fiğ, korunga ve şeker pancarıdır. Ağrı ilinin en önemli gelir kaynağı hayvan ve hayvan ürünleridir. Hayvan varlığı olarak Koyun yetiştiriciliği ilk sıralardadır. Geniş mera ve otlaklarda, yaylalarda koyun, keçi, sığır, manda beslenmektedir. Ağrı ilinde bulunan başlıca maden sahaları ise, asbest, kükürt, ponzataşı, tuz, maden suyu, sıcak su kaplıcaları, çimento taşı, kireç, tuğla ve kiremit hammaddesi ve Eleşkirt'te Linyit yatakları vardır. Sanayi ise yeni gelişmeye başlamıştır.

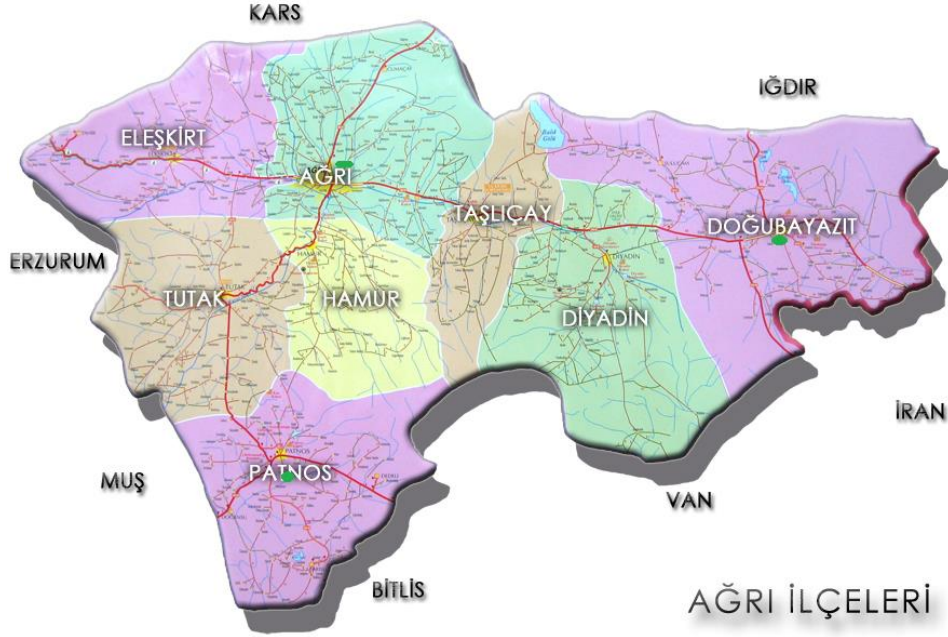

Şekil 6: 2024 Yılı İlimizin Arazi Kullanım Durumu

Arazi Sınıfı	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ									
	1990		2000		2006		2012		2018	
	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	6.251,67	0,55	7.319,71	0,65	8.921,10	0,80	9.549,31	0,86	12.915,45	1,16
2) Tarımsal Alanlar	403.151,31	35,56	401.900,3	35,45	465.161,35	41,97	464.326,3	41,89	466.650,67	42,07
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	705.955,63	62,26	705.928,44	62,26	611.459,17	55,16	610.926,92	55,12	606.288,25	54,65
4) Sulak Alanlar	12.566,25	1,11	12.566,25	1,11	16.016,50	1,44	16.044,97	1,45	16.010,74	1,44
5) Su Yapıları	5.907,07	0,52	6.117,1	0,54	6.878,22	0,62	7.588,84	0,88	7.455,08	0,67
TOPLAM	1.133.831,93	100,00	1.133.831,8	100,00	1.108.436,34	100,00	1.108.436,3	100,00	1.109.320,19	99,99

	Alan (ha)	Yüzde (%)
Yapay Bölgeler (1)	12915,45	1,16
Tarımsal Alanlar (2)	466650,67	42,07
Orman ve Yarı Doğal Alanlar (3)	606288,25	54,65
Sulak Alanlar (4)	16010,74	1,44
Su Kütleleri (5)	7455,08	0,67

Tablo 2 :2024 Yılı İlimizin Arazilerinin Kullanımına Göre Sınıflandırılması

Şekil 7 : Ağrı İli Ölçüm İstasyonları

Çizelge A.9 - Ağrı ilinde hava kalitesi ölçüm istasyon yerleri ve ölçülen parametreler

İSTASYON YERLERİ	HAVA KİRLİTİCİLERİ						
	SO ₂	NO _x	NO ₂	O ₃	CO	PM	NO
Merkez	X	X	X	X	-	X	X
Doğubayazıt	X	X	X	X	X	X	X
Patnos	X	-	-	X	X	X	-

(havaizleme.gov.tr)

İSTASYON YER BİLGİLERİ							ÖLÇÜLEN PARAMETRELER									
SR. NO:	İL	YER	TİP	ÖLÇÜME BAŞLAMA TARİHİ	KOORDİNATLAR		PM ₁₀	PM _{2,5}	SO ₂	NO	NO _x	NO ₂	O ₃	CO	Meteor. Sensör	
					Enlem	Boylam										
1	AĞRI	Merkez	Isınma	12.04.2005	39°43'13"K	43°02'24"D	X	-	X	X	X	X	X	-	-	
2	AĞRI	Doğubayazıt	Isınma	23.02.2016	39°54'89"K	44°07'82"D	X	-	X	X	X	X	X	X	-	
3	AĞRI	Patnos	Isınma	22.02.2016	39°14'11"K	42°51'11"D	X	-	X	X	X	X	X	X	-	

Tablo 3: Ölçüm İstasyon Parametreleri

1.5 KULLANILABİLİR İKLİM VERİLERİ

Ağrı, iklim bakımından Türkiye'nin en karasal ve sert iklimli bölümüne girer. Kışlar çok sert geçer. Türkiye'de en soğuk gün Ağrı'da 13 Ocak 1940'da -43 C olarak tespit edilmiştir. Yazları sıcaktır. İlkbahar ve sonbahar kısa sürer. Az yağmur, daha çok kar yağar. Senenin 115-125 günü karla kaplıdır. Yıllık ortalama yağış miktarı 528,5mm'dir. En yağışlı

ay 66,8mm ile Nisan ve en kurak ay da 12,3 mm ile Ağustosdur. Ağrı'nın yıllık ortalama sıcaklığı 6,1 C, en soğuk ayın ortalaması –10C, en sıcak ay ortalaması 21C dir. Ağrı'da özellikle soğuk dönemlerde sisli günler sayısı da artmaktadır. Ortalama sisli gün sayısı yılda 30 gündür.

AGRI	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	Yıllık
Ölçüm Periyodu (1940 - 2024)													
Ortalama Sıcaklık (°C)	-10,4	-9,0	-2,9	6,1	12,0	16,6	21,1	21,3	16,4	9,3	1,7	-6,3	6,3
Ortalama En Yüksek Sıcaklık (°C)	-5,2	-3,3	2,3	11,9	18,7	24,3	29,3	30,1	25,5	17,4	8,0	-1,5	13,1
Ortalama En Düşük Sıcaklık (°C)	-15,4	-14,3	-7,7	0,7	5,3	8,3	12,1	11,9	7,0	2,0	-3,4	-10,5	-0,3
Ortalama Güneşlenme Süresi (saat)	2,3	3,1	4,2	5,7	7,4	9,5	10,1	9,9	8,9	6,6	4,3	2,3	6,2
Ortalama Yağışlı Gün Sayısı	11,71	11,15	12,35	14,11	15,59	9,93	5,79	3,87	4,47	8,79	8,38	10,66	116,8
Aylık Toplam Yağış Miktarı Ortalaması (mm)	43,8	46,9	53,6	70,1	70,1	43,6	22,4	12,8	18,7	53,4	46,4	43,7	525,5

Tablo 4: Yıllara Göre Ortalama Sıcaklık ve Yağış Miktarı (mgm.gov.tr)

2.BÖLÜM

2.1 KİRLİLİK AŞIM YERLERİNDE KORUMA GEREKTİREN ALANLAR

2.1.1 Ağrı Dağı Milli Parkı

Ağrı'da korunması gereken alanlardan bir tanesi Ağrı Dağı Milli Parkı'dır. Ağrı Dağı Milli Parkının Özellikleri;

1. Genel Tanıtımı (Fiziki ve Coğrafi) :

Ağrı Dağı Milli Parkı Türkiye, Ermenistan, Nahçıvan ve İran Devlet sınırlarının kesişme noktası yakınında, Ağrı ili, Doğubayazıt ilçesi, Iğdır ili, Aralık ve Karakoyunlu ilçelerinin sınırları içerisinde 39°42'08.81"K - 44°17'56.14"D Kuzey koordinatlarında yer almaktadır. Ağrı İline 100 km mesafededir. Ağrı Dağı Milli parkının Doğusunda Küçük Ağrı Dağı bulunmakta olup yüksekliği 3898m dir.

Ağrı Dağı, flora ve fauna zenginliği, ilginç peyzaj özellikleri, jeolojik ve jeomorfolojik oluşumları, sulak alanları, rekreasyonel potansiyeli, Türkiye'nin ve Avrupa'nın en yüksek noktası olması gibi ulusal ve uluslararası kaynak değerlerine sahip, korumaya değer bir alan olması nedeniyle 01.11.2004 tarih ve 2004/8078 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla "Ağrı Dağı Milli Parkı" olarak ilan edilmiştir.

2. Uluslararası Statüleri: Türkiye'nin önemli Milli Parkları arasında yer almaktadır. Nuh Peygamberin Gemisi ve Nuh Tufanı nedeniyle Ağrı Dağı büyük ölçüde tanınmaktadır.

3. Flora: Ardıç, Gürgen, Huş, Kafkas Üçgülü, Kırmızı Üçgül, Aküçgül, Yabani Fiğ, Yabani Yonca, Kılçıksız Brom, Tilki Kuyruğu, Koyun yumağı, Yabani Arpa, Yabani Buğday ve Yabani Çavdar alanda yayılış gösteren önemli bitki türlerindedir.

4. Fauna: Ur Keklik, Kaya Kekliği, il Keklik, Yaban Koyunu, engel boynuzlu Dağ Keçisi, Tilki, Kurt, Tavşan, Vaşak, Yaban Domuzu, Akbaba, Kartal, şahin, Doğan, Engerek Yılanı, Alabalık ve Sazan alanda yayılış gösteren önemli hayvan türleridir.

5. Ekosistem: Ağrı Dağı Milli Parkının bulunduğu alan çoğunlukla mera, otlak, yayla, verimsiz çorak ana kayanın göründüğü lav akıntılardır.

6. Temel Peyzaj ğeleri: Ağrı Dağı Milli Parkı; dağcılık, doğa yürüyüşü gibi uğraşların yanında, fotoğraf ve resim hobisi, yaban hayatını yakından izlemek için de ziyaretçilere zengin peyzaj güzellikleri sunmaktadır.

2.1.2. Balık Gl

şekil 8 :Balık Gölü

Balık Gölü Ağrı iline 60 km, Taşlıçay ilçesine 26 km, Doğubayazıt ilçesine 60 km. mesafede olup iki ilçe sınırları içerisinde kalmaktadır. Denizden yksekligi 2241 m. olup Türkiye'nin en yüksek rakımlı gllerinden biridir. evresindeki dağlardan gelen küçük dereler, kıyısındaki pınarlar ve yeraltı sularıyla beslenen, en derin yeri 37 m. olan bir lav seti gldr. Gl, içme suyu ve kullanma suyu koruma sahası statüsünde olup yakınındaki yerleşim birimleri için içme suyu sağlamaktadır. Yakın çevresinde tarım alanları ve otlaklar bulunur.

2.1.2.1 Jeolojik Yapı

Balık Gölü Türkiye'nin en yüksek rakımlı gllerinden biri olup, Jeolojik ve Jeomorfolojik zellikleri kapsayan ofiyolitik ve tortul kayaçlar da bulunmaktadır.

2.1.2.2. Flora

Sulak alanın özellikle güneydoğusunda küçük sazlıklar, yakın çevresinde de tarım alanları ve otlaklar bulunmaktadır.

2.1.2.3. Fauna

Türkiye'nin önemli kuş alanlarından biridir. Gl, zerindeki 0.15 hektar alana sahip bir adada kuluçkaya yatan Kadife rdek popülasyonu ile önemli kuş alanı statüsü kazanmıştır. Bölgedeki asıl n, yetiştirdiği kırmızı benekli alabalıktan kaynaklanır. Gl çevresinde yaşayan başlıca hayvan türleri, Kartal, şahin, Keklik, Yabani Tavşan, Tilki, Kurt, Yaban rdeği, Martı, Bildircin ve ulluktur.

2.1.2.4. Kullanım

Balık Gölü sulak alanı, Bakanlık Makamınının 03/07/2020 tarihli 138450 sayılı Olur'u ile "Doğal Sit-Nitelikli Doğal Koruma Alanı" olarak tescil edilmiştir.

2.1.2.5. İklim

Türkiye'nin en karasal ve sert iklimli bölümüne girer. Kışlar çok sert geçer. İlkbahar ve sonbahar kısa sürer. Az yağmur, çok kar yağar.

2.1.2.6 Kaynak Değerleri

Balık gölünde yaşayan kızıl alabalık, tedavi amaçlı ve lezzeti dolayısıyla besin ihtiyacı olarak değerlidir. Göl, üzerindeki 0.15 hektar alana sahip bir adada kuluçkaya yatan Kadife Ördek popülasyonu ile önemli kuş alanı statüsü kazanmıştır. Türkiye'nin en yüksek rakımlı göllerinden birisi olması bakımından değerlidir.

2.1.2.7. Ulaşım

Balık Gölü Taşlıçay ilçesine 26 km, Doğubayazıt ilçesine 60 km. mesafede olup iki ilçe sınırları içerisinde kalmaktadır. Ağrı İline ise yaklaşık 60 km. mesafededir.

2.1.3. DOĞUBAYAZIT SAZLIKLARI

Şekil 9 : Doğubayazıt Sazlıkları

Ağrı Dağı eteklerinde yer alan Saz Gölü, Gölyüzü gölünü ve bunların arasında uzanan geniş taşkın ovasıyla bataklıkları kapsar. Karabulak yakınlarındaki Saz Gölü, su aynalarının en büyüklerinden biridir. Saz gölü, Zor dağının (3181m) batı yamaçlarından ve Kaluz (2023m) ve Yalıntaş dağlarından (2054m) gelen yüzey sularıyla beslenir. Diğer büyük göl olan Gölyüzü gölü ise Ağrı Dağının mevsimsel kaynakları ile beslenir ve Sarısu Çayı ile İran'a boşalır. Alana, Karabulak köyünden geçen Doğubayazıt - Iğdır karayolu ile ulaşılır. Türkiye'nin önemli kuş alanlarından biridir. Küçük gölcükler, sazlıklar ve ıslak çayırılıklarla bakir bir bataklık kompleksi oluşturan ve dolambaçlı bir yatak çizen bir dere ile birbirine bağlı olduklarından, bu iki göl tek bir önemli kuş alanı olarak değerlendirilmektedir. Göllerin büyük bir bölümü sazlıktır. Yaz aylarında sazlıklardaki suyun büyük bir bölümü çekilir.

2.1.3.1. Jeolojik Yapı:

Türkiye'nin önemli kuş alanlarından biridir. Küçük gölcükler, sazlıklar ve ıslak çayırılıklarla bakir bir bataklık kompleksi oluşturan ve dolambaçlı bir yatak çizen bir dere ile

birbirine bağılı olduklarından, Saz gölü ve Gölyüzü gölü tek bir önemli kuş alanı olarak değerlendirilmektedir. Göllerin büyük bir bölümü sazlıktır.

2.1.3.2. Flora:

Sulak Alan genel olarak saz ve çayırarla kaplıdır. Yakın çevresinde de tarım alanları ve otlaklar bulunmaktadır.

2.1.3.3. Fauna:

Bölgedeki önemli kuş türleri: Çayır delicesi, Kadife ördek, Ur keklik, Kınalı keklik, Çil keklik, Kaya kartalı, Turna, Şahin, Doğan, Pasbaş Patka, Boz Ördek, Kızıl Bacak, Bıyıklı Kamışçın, Arı Kuşu, Kılıçgaga, Erguvani Balıkçıl, Büyük Dağ Bülbülü, Doğu Kiraz Kuşu, Ak Kanatlı Kumru, Sarı Başlı Kuyruk Sallayan'dır.

2.1.3.4. Kullanım:

Doğubayazıt Sazlıkları sulak alanının koruma statüsü bulunmamakla birlikte yönetim planı da yoktur.

2.1.3.5. İklim:

Türkiye'nin en karasal ve sert iklimli bölümüne girer. Kışlar çok sert geçer. İlkbahar ve sonbahar kısa sürer. Az yağmur, daha çok kar yağar.

2.1.3.6. Kaynak Değerleri:

Doğubayazıt Sazlıkları geniş ve büyük bir alanı kapsamaktadır. Bu alanlar, popülasyon bakımından korunmaya alınacak birçok türe sahiptir. Uygun yaşam ortamına haiz olması, göçmen kuşların göç sahası olması, sulak alanın her mevsimde bulunması gibi yaban hayatı koruma alanı kriterlerine uygun olması nedeniyle av ve yaban hayatı bakımından da değer taşımaktadır.

2.1.3.7. Ulaşım:

Doğubayazıt Sazlıkları, Doğubayazıt İlçesine yaklaşık 10 km mesafede olup Ağrı İline ise yaklaşık 100 km mesafededir. Ankara – Ağrı arasında düzenli olarak hava ve karayolu bağlantısı mevcuttur. Alana, Karabulak köyünden geçen Doğubayazıt - Iğdır karayolu ile ulaşılır.

2.1.4.SARISU SAZLIĞI

Şekil 10 : Sarısu Sazlığı

İdari olarak Ağrı ili Patnos ilçesi sınırları içinde yer alır. Süphan Dağının kuzeyinde yer alan Sarısu ovası, geniş ve yüksek rakımlı bir ovadır. İçinde barındırdığı sulak çayırlar, geniş sazlıklar ve birkaç tatlı su gölü ile önemli bir sulak alan ekosistemi teşkil etmektedir.

2.1.4.1. Jeolojik Yapı:

Sarısu ovası, geniş ve yüksek rakımlı bir ovadır. İçinde barındırdığı sulak çayırla, geniş sazlıklar ve birkaç tatlı su gölü ile önemli bir sulak alan ekosistemi teşkil etmektedir. Alan, küçük dereler ve yer altı suları ile beslenir. Karasu Çayı ile Fırat Nehrinin en büyük kolu olan Murat suyuna bağlanır. Sulak alanın esas kısmını oluşturan bölümünde göl aynası sazlarla kaplı küçük dipsiz göl yer almaktadır. Bu gölün hemen yanında seyrek bitki örtüsüne sahip küçük bir göl de bulunmaktadır. Sazlığın doğu kesimi ise bataklık ve diğer sulak çayırlarla kaplıdır.

2.1.4.2. Flora:

Sulak Alan, genel olarak Saz ve Çayırlarla kaplıdır. Yakın çevresinde de tarım alanları ve otlaklar bulunmaktadır.

2.1.4.3. Fauna:

Türkiye'nin önemli kuş alanlarından biridir. Bıldırcın, Kız kuşu, Su çulluğu, Çamurcun, Kılkuş, Elmabaş, Kara Ördek, Kınalı keklik, Çil keklik, Angıt, Gri balıkçıl, Toy, Uzun bacak, Bağırtlak, Tepeli taygar, Doğan, Kaya kartalı, Şahin, Karga, Saksığan gibi türler yaşamaktadır.

2.1.4.4. Kullanım:

Sarısu Sazlığı sulak alanının Ulusal Öneme Haiz Sulak Alan statüsünde bulunmaktadır.

2.1.4.5. İklim:

Türkiye'nin en karasal ve sert iklimli bölümüne girer. Kışlar çok sert geçer. İlkbahar ve sonbahar kısa sürer. Az yağmur, çok kar yağar.

2.1.4.6. Kaynak Değerleri:

Sarısu Sazlığı, geniş ve büyük bir alanı kapsamaktadır. Bu alanlar popülasyon bakımından korunmaya alınacak birçok türe sahiptir. Göçmen kuşların göç sahası olması, sulak alanın her mevsimde bulunması gibi yaban hayatı koruma alanı kriterlerine uygun özelliklere ve zengin turba yataklarına sahiptir. Ayrıca av ve yaban hayatı bakımından da değer taşımaktadır.

2.1.4.7. Ulaşım:

Sarısu Sazlığı, Patnos İlçesine yaklaşık 30 km mesafede olup Ağrı İline ise yaklaşık 110 km mesafededir. Ankara – Ağrı arasında düzenli olarak hava ve karayolu bağlantısı mevcuttur.

3.HAVA KİRLİLİĞİNE SEBEP OLAN KAYNAKLAR

3.1.MOTORLU TAŞITLARDAN KAYNAKLANAN HAVA KİRLİLİĞİ

Şehrimizde, motorlu taşıtlardan kaynaklanan kirleticilerin hava kirliliği üzerine etkisi de mevcuttur. Özellikle sabah ve akşam saatlerinde mesai başlangıcı ve sonunda taşıtların egzozlarından çıkan dumanlar havayı olumsuz etkilemektedir.

Egzoz Gazı Emisyon Ölçüm Yetki Belgesi Düzenlenen Firma Sayısı	İldeki Toplam Araç Sayısı	Egzoz Ölçümü Yaptıran Araç Sayısı
7	35.742	23.198

Tablo 5: İlimizde trafiğe kayıtlı ve egzoz emisyonu yaptıran araç sayıları

3.2.SANAYİDEN KAYNAKLANAN HAVA KİRLİLİĞİ

İlimizde çok sayıda fabrika bulunmadığından sanayi gelişmemiş olup, ilde daha çok madencilikle uğraşmaktadır. Kentte bir adet Organize Sanayi Bölgesi bulunmaktadır.

Şekil 11 : Ağrı İli Maden Ocağı

3.3. ISINMADAN KAYNAKLANAN HAVA KİRLİLİĞİ

Hava kirliliği, doğrudan veya dolaylı olarak insan sağlığını etkileyerek yaşam kalitesini düşürmektedir. Günümüzde hava kirliliği nedeniyle yerel, bölgesel ve küresel sorunlar yaygın olarak yaşanmaktadır.

Bir bölgede hava kalitesini ölçmek, o bölgede yaşayan insanların nasıl bir hava teneffüs ettiğinin bilinmesi açısından çok büyük önem taşımaktadır. Ayrıca, önemli bir nokta da, bir bölgede meydana gelen hava kirliliğinin sadece o bölgede görülmeyip meteorolojik olaylara bağlı olarak yayılım göstermesi ve küresel problemlere de (küresel ısınma, asit yağmurları, vb.) sebep olmasıdır.

Renksiz bir gaz olan kükürtdioksit (SO₂), atmosfere ulaştıktan sonra sülfat ve sülfürik asit olarak oksitlenir. Diğer kirleticiler ile birlikte büyük mesafeler üzerinden taşınabilecek damlalar veya katı partiküller oluşturur. SO₂ ve oksidasyon ürünleri kuru ve nemli depozisyonlar (asitli yağmur) sayesinde atmosferden uzaklaştırılır.

Toz Partikül Madde (PM₁₀), partikül madde terimi, havada bulunan katı partikülleri ifade eder. Bu partiküllerin tek tip bir kimyasal bileşimi yoktur. Katı partiküller insan faaliyetleri sonucu ve doğal kaynaklardan, doğrudan atmosfere karışırlar. Atmosferde diğer kirleticiler ile reaksiyona girerek PM'yi oluştururlar ve atmosfere verilirler. (PM₁₀- 10 µm'nin altında bir aerodinamik çapa sahiptir) 2,5 µm'ye kadar olan partikülleri kapsayacak yasal

düzenlemeler konusunda çalışmalar devam etmektedir. PM₁₀ için gösterilebilecek en büyük doğal kaynak kalkan tozlardır. Diğer önemli kaynaklar ise trafik, kömür ve maden ocakları, inşaat alanları ve taş ocaklarıdır. Sağlık etkileri açısından, PM₁₀ solunum sisteminde birikebilir ve çeşitli sağlık sorunlarına sebep olabilir. Astım gibi solunum rahatsızlıklarını kötüleştirir, erken ölümü de içeren çeşitli ciddi sağlık etkilerine sebep olur. Astım, kronik tıkaçıcı akciğer ve kalp hastalığı gibi kalp veya akciğer hastalığı olan kişiler PM₁₀'a maruz kaldığında sağlık durumları kötüleşebilir. Yaşlılar ve çocuklar, PM₁₀ maruziyetine karşı hassastır. PM₁₀ yardımıyla toz içerisindeki mevcut diğer kirleticiler akciğerlerin derinlerine kadar inebilir. İnce partiküllerin büyük bir kısmı akciğerlerdeki alveollere kadar ulaşabilir. Buradan da kurşun gibi zehirli maddeler % 100 olarak kana geçebilir.

İlimizde ısınma ihtiyacı genel olarak ithal kömürlerle giderilmektedir. Bu sebeple kış aylarında PM₁₀ değeri oldukça yüksek çıkmaktadır. İlimizin sosyo-ekonomik durumu göz önüne alındığında yerel halk düşük kalorili, az maliyetli kömürlere yönelmiştir. Bu da hava kirliliğini arttırmaktadır. Bu kapsamda gerekli denetimler ve bilgilendirmeler yapılmaktadır. İlimizde diğer ısınma kaynağı olarak çok az miktarda doğalgaz ve fuel-oil kullanılmaktadır. Bu yakıtların kullanıldığı yerler tablolarda verilmiştir.

		Katı Yakıt			Doğalgaz		Fuel Oil	
		Kullanım Yeri	Cinsi	Tüketim Miktarı (ton)	Kullanım Yeri	Tüketim Miktarı (sm ³)	Kullanım Yeri	Tüketim Miktarı (kg)
Sanayi	Arkoz Madencilik Enerji San. ve Tic. A.Ş	Döner Fırın	İthal Kömür	60.531				
	Arkoz Madencilik Enerji San. ve Tic. A.Ş	Döner Fırın	Yerli Kömür	8109				
	Ağrı Ahmed-İ Hani Havalimanı Müdürlüğü			Tüketim yok	Terminal	322399,89	İdari binalar- lojmanlar- radar (toplam)	63983,73
	Ağrı Ahmed-İ Hani Havalimanı Müdürlüğü				Yemekhane	295,61		
		Tüketim Miktarı (ton)			Tüketim Miktarı (sm ³)		Tüketim Miktarı (m ³)	
Konut	AKSA Ağrı Doğalgaz Dağıtım A.Ş.				65.400.258			
Konut	Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı	18.000						
Konut	Arkoz Madencilik Enerji San. ve Tic. A.Ş (İdari, İşletme Binası, Yemekhane)	İthal Kömür 45.00						

Tablo 6 : İlimizde 2024 Yılında Eysel Isınmada Kullanılan Katı Yakıtların Cinsi, Doğalgaz ve Fueloil Miktarları

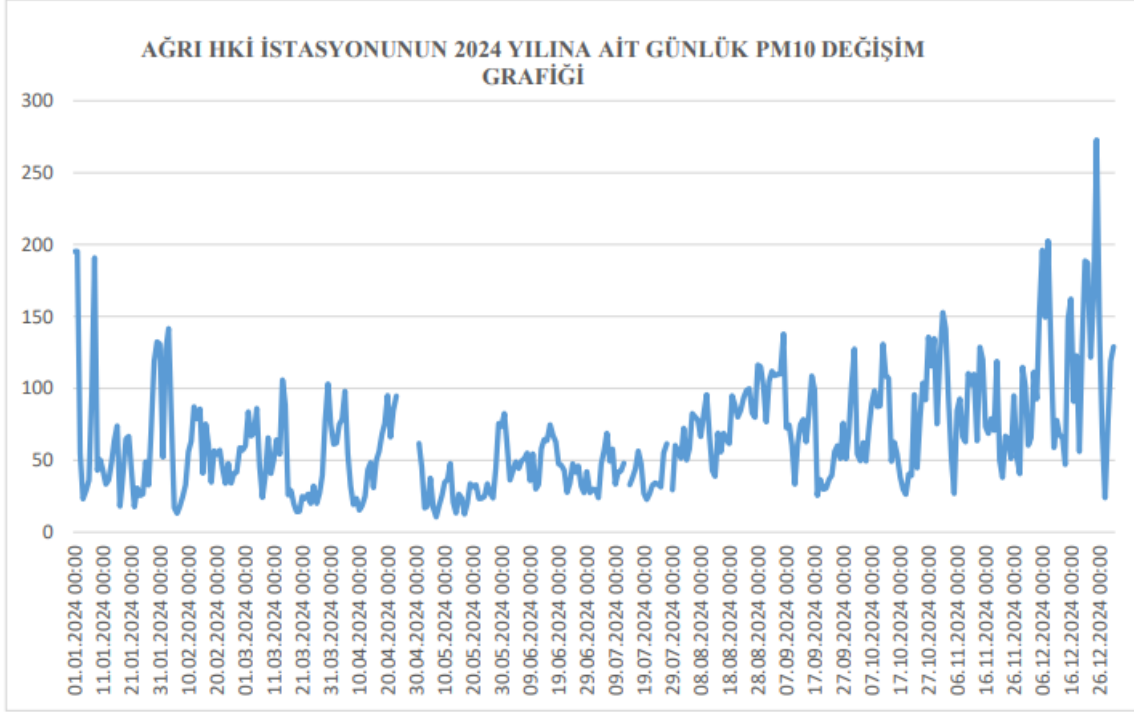
4. AĞRI'DA MEVCUT HAVA KALİTESİ DURUMU

Ağrı İli Aylık Ortalama PM₁₀, SO₂,NO₂, O₃ ve CO veri yüzdeleri aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir.

Ağrı HKİ İstasyonlarının 2025 Yılı Partikül Madde Aylık Ortalama ve Veri yüzdeleri Tablosu:

2025 YILI PM₁₀ AYLIK ORTALAMALAR VE VERİ YÜZDESİ TABLOSU

PM ₁₀	AĞRI		DOĞUBAYAZIT		PATNOS	
	Aylar	Ortalama (µg/m ³)	Veri Yüzdesi (%)	Ortalama (µg/m ³)	Veri Yüzdesi (%)	Ortalama (µg/m ³)
Ocak	171.64	-	110.57	94	110.84	-
Şubat	53.26	21	77.69	89	74.27	-
Mart	63.17	58	71.89	100	74.57	-
Nisan	33.74	83	50.82	100	36.91	-
Mayıs	39.69	74	60.33	100	54.77	45
Haziran	38.94	97	46.50	97	53.95	73
Temmuz	56.23	100	55.16	97	54.59	48
Ağustos	68.76	100	66.39	97	61.79	74
Eylül	47.30	100	52.29	80	61.35	93
Ekim	50.43	100	55.54	-	57.71	100
Kasım	110.64	100	144.02	-	83.06	90
Aralık	70.72	100	89.94	-	69.32	65
HKİ ORT.	67,04		73,42		66,09	

2025 YILI SO₂ AYLIK ORTALAMALAR VE VERİ YÜZDESİ TABLOSU

	AĞRI		DOĞUBAYAZIT		PATNOS	
	SO ₂		SO ₂		SO ₂	
	Ortalama (µg/m ³)	Veri Yüzdesi (%)	Ortalama (µg/m ³)	Veri Yüzdesi (%)	Ortalama (µg/m ³)	Veri Yüzdesi (%)
Ocak	33	100	33	100	92	100
Şubat	29	100	16	60	85	100
Mart	22	58	13	100	34	77
Nisan	7	83	13	87	15	100
Mayıs	4	84	10	100	8	100
Haziran	2	97	8	97	5	97
Temmuz	2	100	5	100	5	90
Ağustos	3	100	4	97	4	100
Eylül	3	100	4	100	4	100
Ekim	7	100	5	100	7	97
Kasım	18	100	6	100	20	100
Aralık	34	100	10	100	41	100

HKİİ ORT.	13		11		27	
-----------	----	--	----	--	----	--

2025 YILI O₃ AYLIK ORTALAMALAR VE VERİ YÜZDESİ TABLOSU

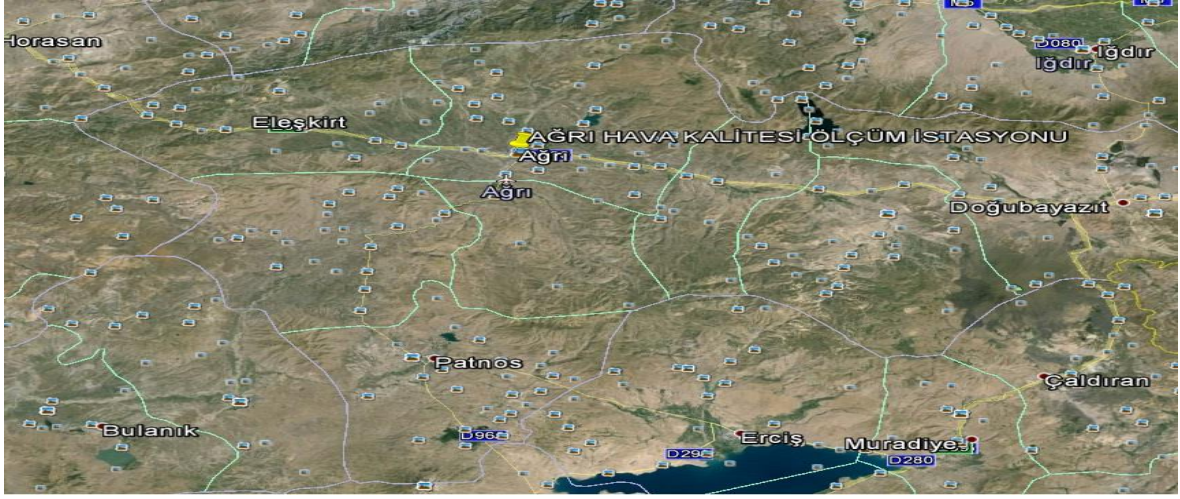
O ₃	AĞRI		DOĞUBAYAZIT		PATNOS	
	Aylar	Ortalama (µg/m ³)	Veri Yüzdesi (%)	Ortalama (µg/m ³)	Veri Yüzdesi (%)	Ortalama (µg/m ³)
Ocak	33	100	5	100	35	100
Şubat	72	100	17	100	47	100
Mart	57	58	11	100	33	77
Nisan	74	83	11	100	58	97
Mayıs	67	84	28	100	64	71
Haziran	78	97	30	97	65	97
Temmuz	94	100	40	100	80	90
Ağustos	91	100	33	100	77	90
Eylül	72	100	21	100	62	100
Ekim	45	100	21	100	46	94
Kasım	39	93	12	100	44	90

Aralık	37	100	13	100	32	100
HKİİ ORT.	64		20		60	

2025 YILI CO AYLIK ORTALAMALAR VE VERİ YÜZDESİ TABLOSU

CO	DOĞUBAYAZIT		PATNOS	
	Aylar	Ortalama (µg/m³)	Veri Yüzdesi (%)	Ortalama (µg/m³)
Ocak	0	0	1321	100
Şubat	0	0	1324	39
Mart	0	0	0	0
Nisan	0	0	0	0
Mayıs	0	0	549	10
Haziran	0	0	480	97
Temmuz	0	0	537	90
Ağustos	0	0	644	100
Eylül	0	0	617	57
Ekim	0	0	594	100
Kasım	0	0	740	100
Aralık	0	0	895	100
HKİİ ORT.	0		744	

Tablo 7: İlimizde Aylara Göre Hava Kalitesi Parametreleri

Şekil 12 :Ağrı Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonu

İlimiz merkezde bir adet hava kalitesi ölçüm cihazı mevcut olup Merkez Abide Mah. Stat Cad. adresinde bulunmaktadır. Bu cihaz ile ilimizde kirlilik parametresi olarak SO₂ ve PM₁₀ değerleri ölçülmektedir.

İlimizde hava kalitesi ölçüm cihazının kurulması ile ölçümler otomatik olarak yapılmakta ve Bakanlığımızca değerlendirilmesi yapılarak internet ortamında yayınlanmaktadır.

Günümüzde atmosferde artan sera gazlarının yoğunlaşması ile ortaya çıkan küresel ısınmanın insanlığın ortak bir sorunu haline gelmiştir Fosil yakıtların yakılması sonucu karbondioksit, yoğun olarak atmosfere salınmaktadır. Hava kirliliğinin oluşumunda başlıca etkenler arasında, şehrin yerleşim alanı, kuruluş yeri, uzun kış sezonundaki meteorolojik olumsuzluklar, çarpık kentleşme, kalitesiz yakıt kullanımı, uygun yakma tekniklerinin uygulanmaması sayılabilir.

AĞRI	SO ₂	AGS*	PM10	AGS*	CO	AGS*	NO	AGS*	NO ₂	AGS*	NO _x	AGS*	OZON	AGS*
Ocak	26	0	67	14	-	-	-	-	15	0	-	-	54	0
Şubat	23	0	56	16	-	-	-	-	13	0	-	-	47	0
Mart	15	0	49	14	-	-	-	-	11	0	-	-	78	0
Nisan	8	0	55	13	-	-	-	-	9	0	-	-	83	0
Mayıs	3	0	33	3	-	-	-	-	8	0	-	-	107	7
Haziran	2	0	47	10	-	-	-	-	6	0	-	-	107	2
Temmuz	3	0	42	8	-	-	-	-	6	0	-	-	152	27
Ağustos	3	0	77	29	-	-	-	-	7	0	-	-	84	5
Eylül	3	0	72	23	-	-	-	-	9	0	-	-	61	0
Ekim	9	0	80	22	-	-	-	-	14	0	-	-	37	0
Kasım	19	0	83	26	-	-	-	-	15	0	-	-	40	0
Aralık	26	0	119	29	-	-	-	-	17	0	-	-	44	0

*AGS: Sınır değerin aşıldığı gün sayısı

* Ağrı HKİ İstasyonunda CO Parametresi yok

Tablo 8: Ağrı İli Merkez İlçe Ölçüm İstasyonu 2024 Yılı Hava Kalitesi Parametreleri Aylık Ortalama Değerleri Ve Sınır Değerin Aşıldığı Gün Sayıları

DOĞUBAYAZIT	SO ₂	AGS*	PM10	AGS*	CO	AGS*	NO	AGS*	NO ₂	AGS*	NO _x	AGS*	OZON	AGS*
Ocak	9	0	0	0	0	0	-	-	21	0	-	-	15	0
Şubat	15	0	81	19	760	0	-	-	26	0	-	-	43	0
Mart	14	0	84	22	738	0	-	-	20	2	-	-	67	0
Nisan	6	0	77	6	661	0	-	-	14	0	-	-	68	0
Mayıs	2	0	0	-	427	0	-	-	12	0	-	-	78	0
Haziran	2	0	43	6	398	0	-	-	12	0	-	-	81	0
Temmuz	3	0	34	2	399	0	-	-	12	0	-	-	91	0
Ağustos	4	0	48	13	469	0	-	-	13	0	-	-	86	1
Eylül	4	0	56	20	499	0	-	-	17	0	-	-	67	0
Ekim	8	0	66	18	747	0	-	-	27	2	-	-	43	0
Kasım	16	0	81	26	1024	0	-	-	32	6	-	-	39	0
Aralık	28	0	98	25	1178	0	-	-	37	11	-	-	42	0

Tablo 9: Ağrı İli Doğubayazıt İlçe Ölçüm İstasyonu 2024 Yılı Hava Kalitesi Parametreleri Aylık Ortalama Değerleri Ve Sınır Değerin Aşıldığı Gün Sayıları

PATNOS	SO ₂	AGS*	PM10	AGS*	CO	AGS*	NO	AGS*	NO ₂	AGS*	NO _x	AGS*	OZON	AGS*
Ocak	43	0	60	19	856	0	-	-	36	9	-	-	41	0
Şubat	44	0	54	12	689	0	-	-	30	3	-	-	70	0
Mart	26	0	75	15	576	0	-	-	24	0	-	-	57	0
Nisan	9	0	132	22	448	0	-	-	20	0	-	-	59	0
Mayıs	4	0	73	22	301	0	-	-	13	0	-	-	84	0
Haziran	6	0	95	28	290	0	-	-	16	0	-	-	86	0
Temmuz	4	0	77	26	275	0	-	-	17	0	-	-	116	13
Ağustos	3	0	134	25	383	0	-	-	27	0	-	-	58	0
Eylül	3	0	98	11	406	0	-	-	28	0	-	-	41	0
Ekim	6	0	90	8	542	0	-	-	38	10	-	-	31	0
Kasım	14	0	65	19	609	0	-	-	36	8	-	-	28	0
Aralık	22	0	59	21	555	0	-	-	32	2	-	-	30	0

Çizelge 7 -2024 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri ve sınır değerin aşıldığı gün sayıları ($\mu\text{g}/\text{m}^3$; CO: mg/m^3)
(havaizleme.gov.tr, 2025)

Tablo 10 : Ağrı İli Patnos İlçe Ölçüm İstasyonu 2024 Yılı Hava Kalitesi Parametreleri Aylık Ortalama Değerleri Ve Sınır Değerin Aşıldığı Gün Sayıları

İlimizde ısınma kaynaklı kullanılan yakıtlar atmosfer üzerinde büyük bir baskı oluşturmaktadır. Özellikle kış aylarında hava kalitesi düşük seviyelerdedir. "Bunun coğrafik, topoğrafik ve diğer nedenleri bulunmaktadır. Kış aylarında atmosferden yukarılara çıkıldıkça sıcaklık farkından dolayı inversiyon olayına (hava kirliliğinin oluşturduğu tabaka) sıkça rastlanmaktadır. Bölgemiz de yüksek basınç ve antisiklonun etkisindedir. Bundan dolayı kış aylarında havada karanlık ve yukarıdan aşağıya doğru hava hareketi ve hafif rüzgar gözlenmektedir. Ancak bu, inversiyonu dağıtmak için yeterli olmamakta ve kış aylarında ilimiz merkez ilçesi, Doğubayazıt ve Patnos başta olmak üzere diğer ilçelerde de inversiyon sıkça görülmektedir

5.HEDEFLER

5.1. ANA HEDEF;

Ağrı'da yaşayan bireylere sağlıklı ve kaliteli bir yaşam ortamını ve bunun şartlarından birisi olan temiz havayı temin edebilmek, hava kirliliğini önlemek.

5.2. GENEL HEDEF

Hava kirliliğinin çevre ve insan sağlığı üzerindeki zararlı etkilerini önlemek ve azaltmak, hava kalitesi ile ilgili oluşturulmuş kriter ve standartları sağlamak. Kirletici emisyon değerleri açısından, uluslararası kabuller ve ulusal mevzuatımız tarafından belirlenmiş sınır değerleri aşmamak.

5.3. ALT HEDEFLER

- Tüm enerji kullanımlarında, minimum enerji, maksimum fayda denklemini sağlamak,
- Ağrı' da yenilenebilir enerji kaynaklarının, toplam enerji tüketimi içindeki payını arttırmak,
- Doğa ile uyumlu üretim yöntemlerini geliştirmek,
- İnsan faaliyetlerinden kaynaklanan hava kirliliğini, doğanın kendi döngüsü çerçevesinde bertaraf edebileceği düzeyde tutmak.

5.4. YÖNTEMLER

- Ağrı'da tüketilen tüm yakıtların kalitesini yükseltmek, daha az kirletici yakıt türlerinin yaygınlaşmasını sağlamak,
- Özellikle sanayi tesislerinde yanma süreçlerinin en üst teknoloji ile gerçekteşmesini sağlamak,
- En uzun mesafede, en çok yolcu ve eşya taşımı için toplu taşım araçlarının kullanımını yaygınlaştırmak,
- Enerji tasarrufu için gerekli donanımlara sahip binaların oluşmasını sağlamak,
- Hava kirleticilerinin, atmosfere en düşük düzeyde salınımı sağlayacak bertaraf yöntemlerinin, her türlü kirletici noktalarda devreye alınmasını sağlamak,

6. HAVA KİRLİLİĞİNİN AZALTILMASI İÇİN GENEL ANLAMDA ALINMASI GEREKEN TEDBİRLER

6.1. PLANLAMA VE YAşAM ALIşKANLIKLARINA DAİR

- şehrin yerleşim planlamasında, hava sirkülasyonunu sağlayacak boşluk alanlar oluşturulması sağlanmalı, rüzgarın şehir içinde akışını engelleyecek yapılaşma düzenine engel olunmalıdır.

-Sanayi tesisleri ile yerleşim alanları arasında belirli mesafe bırakacak imar düzenlemeleri yapılmalı, kent içindeki sanayi tesisi ve imalathanelerin kent yerleşimi dışına taşınması için altyapı çalışmaları yapılmalıdır.

-Taş Ocakları, Kırma Eleme Tesisleri, Hazır Beton Tesisleri, Mermer Atölyeleri vb. toz oluşumu riski yüksek tesislerin yerleşim alanları dışına taşınması sağlanmalıdır.

-Fırın, Fırınlı Lokanta vb. gibi yerleşim alanı içinde yer alması gereken işyerlerinin uygun yakıt, baca ve filtre sistemine sahip olup olmadıkları düzenli olarak denetlenmelidir

-Bireysel araçlar yerine toplu taşıma araçlarının kullanımı yaygınlaştırılmalı, şehir içinde en yoğun ulaşım akımının olduğu güzergâhlar için en verimli toplu taşıma araçları tercih edilmelidir.

- Toplu taşıma araçlarının yakıt sistemleri doğalgaza uygun hale getirilmelidir.

-Şehir içinde, kent sakinlerinin güvenli bir şekilde kullanabileceği bisiklet yolları oluşturulmalıdır.

-Yürüme mesafesindeki yerlere yürüyerek ya da bisikletle ulaşım tercih edilmelidir.

-Şehrin sakinlerinin tasarruflu enerji tüketim ürünlerini kullanması için bilgilendirme çalışması yapılmalı ve bu ürünlerin kullanımı teşvik edilmelidir.

- Kamu tesislerinde tasarruflu enerji tüketim ürünlerinin kullanımı zorunlu tutulmalıdır.

-Kullanılmayan zamanlarda ışıklar ve elektrikli aletler kapatılarak enerji tasarrufu sağlanmalıdır.

-Çevrenin önemi ve korunması ile ilgili eğitimler ile kamuoyunun bilgilendirilmesi sağlanmalıdır.

- Kent içinde orman alanlarının ve yeşil alanların yaygınlaştırılması sağlanmalıdır.

6.2. YAKITLARA DAİR

-Toplam enerji tüketiminde fosil yakıt kullanımı miktarı azaltılmalı, temiz enerji (rüzgâr, jeotermal, güneş enerjisi) kaynaklarının kullanımı artırılmalı, bununla ilgili Üniversite – Sanayi Tesisleri işbirliği ile kullanılabilir ve ekonomik teknolojik ürünlerin geliştirilmesi sağlanmalı ve bu ürünlerin kullanılması teşvik edilmelidir.

- İlimizde ısınma amaçlı kullanılan enerji kaynağını kömür oluşturmaktadır. Isınma amaçlı kullanılan yakıt türleri içinde kömürün oranını düşürmek ve daha temiz bir yakıt türü olan doğalgazın kullanımını yaygınlaştırmak için tedbirler ve teşvikler uygulanmalıdır.

-Altyapısı olmayan bölgelerde doğalgaz kullanımını sağlayacak altyapı çalışmaları hızlandırılmalıdır.

-Özellikle plansız yapılaşmış, ekonomik gelişmişliği düşük bölgeler için, doğalgazın altyapı sistemi kurulmadan da kullanılmasını sağlayan –sıvılaştırılmış doğalgaz vb. - yöntemler geliştirilmeli ve kömür–odun sobaları yerine doğalgaz sobalarının kullanılması sağlanmalıdır.

-Her yıl ilimizde satışı yapılacak katı yakıt türlerinin standartlarının ilan edilerek, bu standartlara uymayan yakıt tür ve cinslerinin il sınırlarına girişi yasaklanmalıdır.

-İl sınırlarına girişi yapılacak her tür katı yakıtın izinli üretici/ithalatçı/dağıtıcı tarafından getirilmesi, izinli firmalar tarafından satılması sağlanmalı, bu yöntemle kaçak yakıtın il sınırına girişi ve satışının önüne geçilmelidir.

-Yerleşim içinde faaliyet gösteren fırın ve fırınlı lokantaların kullanacağı odun türleri için standartlar belirlenmeli ve bu tip katı yakıtların kullanılıp kullanılmadığı düzenli olarak denetlenmelidir.

-İl'e girişi ve satışı yapılan katı yakıtlar için düzenli olarak denetim yapıp, numunelerin tahlil ettirilerek, katı yakıtların belirlenen standartları sağlayıp sağlamadıkları kontrol edilmelidir.

-Katı yakıt denetimleri için ilgili kamu birimlerinde daimi ekipler oluşturulmalı ve denetim araçları tahsis edilmelidir.

-Tüketicilerin, kömürlerini izin belgeli firmalardan alması sağlanmalı, bu konuda tüketiciler hangi türde, hangi kalitede yakıt tercih etmeleri ve yasal sisteme uygun katı yakıtları nasıl ayırt edebilecekleri konusunda bilgilendirilmelidir.

6.3. YANMA SİSTEMLERİNE DAİR

-Sanayi yatırımlarının kuruluş aşamalarında, çevre mevzuatlarınca alınan izinler kapsamında yanma sistemleri için uygun teknolojiyi kullanmaları yönünde yönlendirilmeleri sağlanmalı, özellikle ÇED Yönetmeliğine tabi tesislerin yanma sistemleri, henüz planlama aşamasında gözden geçirilmeli ve gerekli durumlarda daha yeni ve uygun teknolojilerin kullanılması önerilmelidir.

-Kalorifer kazanlarının tekniğine uygun yakılması ve kazan bakımı işlerinde çalışacaklar için “**Yetkili Kalorifer Ateşçisi Kursları**” düzenli olarak ve belirli aralıklarla gerçekleştirilmelidir.

-İşyerleri, kamu kurum ve kuruluşları ve konutlarda, ateşçi/kaloriferci belgesi olmayan kaloriferci çalıştırılmamalı ve bu kurala uymayan binalar için cezai müeyyideler uygulanmalıdır.

6.4. YANMA SONUCU OLUŞAN ATIK GAZLARA DAİR

-Sanayi Kuruluşları ve İşletmelerin emisyon kaynaklı “Çevre İzinlerinin alınması sağlanmalıdır. “Çevre İzni” olmayan tesislerin çalışmasına izin verilmemelidir.

-Emisyon içerikli “Çevre İzni” için başvuran tüm tesislerin, yönetmelik doğrultusunda emisyon kaynakları ölçülerek atmosfere yayım standartlarını sağlayıp sağlamadıkları kontrol edilmelidir.

-Atmofere yayım standartlarını sağlayamayan tesislerin teknolojileri, prosesleri, yakma sistemleri ve yakıtları kontrol edilmeli, tüm bu önlemlerle standardı sağlamayan tesislerin filtre önlemleri almaları sağlanmalıdır.

-Yerleşim alanları içinde bulunan fırın, fırınlı lokantaların baca yükseklikleri ve filtreleri için standart belirlenmeli ve yapılan denetimlerde bu standartları sağlayıp sağlamadığı kontrol edilmelidir.

-Motorlu araçların egzoz emisyonlarının standartlara uygun halde trafiğe çıkmaları sağlanmalıdır.

-Motorlu araçların egzoz emisyon değerlerinin standartlara uygun olduğunu belgelemek için egzoz emisyon belgelerini almaları sağlanmalı, teşvik edilmeli ve denetlenmelidir.

-Egzoz ölçüm yetkisi verilen kuruluşların, egzoz ölçümlerini standartlara uygun yapıp yapmadıkları rutin yapılacak denetimlerle kontrol edilmelidir.

-Şehir içinde ve ilçelerde, hareket halindeki araçlarda egzoz denetimleri yapılarak, araçların egzoz emisyon belgeleri bulunup bulunmadığı kontrol edilmeli, izin veya izinsiz olsalar dahi emisyon değerlerinin uygun olup olmadığı kontrol edilmelidir.

-Yakıt olarak kaçak mazot, kaçak biyodizel ve kaçak yağ kullanma olasılığı yüksek olan otobüs, minibüs, dolmuş ve servis araçlarının egzoz emisyon ölçümlerine öncelik verilmelidir.

-Belirtilen sorunların giderilmesi için bu konu ile görevlendirilmiş Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü ile Belediye Başkanlığı tarafından denetim ve kontrollerin sık ve standartlara uygun olarak yapılması sağlanmalıdır.

- Hava kalitesi ölçüm istasyonu sayısı artırılmalıdır.

7. MİNİMUM SAYISAL HEDEFLER

-Ağrı ili sınırları içinde, 2029 yılına kadar “Çevre İzni” kapsamında olan ve izin almayan tesisin kalmaması,

-Çevre İznine tabi olan veya olmayan, ancak emisyon değerleri noktasında risk taşıyan, petrokimya, çimento, asfalt şantiyesi, taş ocakları ve kırma eleme tesislerinde, sektörel denetimlerin yapılması ve her bir tesisin yılda en az bir kez denetiminin yapılması,

- Katı yakıt ithalatçısı/üretici ve dağıtıcısı olan firmaların ürünlerinden, her yıl en az bir numune alınarak tahlillerinin yaptırılması ve il'e giren yakıt kalitesinin kontrol edilmesi,

- Isınma amaçlı enerji için, merkezi ısınma sisteminde kömür kullanan, en az 8-10 daireden oluşan apartmanlar için bacada filtre sistemlerinin geliştirilmesi,

- Her yıl, trafiğe kayıtlı araçların 2/3 ünün egzoz emisyon ölçümünün yaptırılması,

- Her yıl, il'de trafiğe kayıtlı araç sayısının 1/1.000'i kadar aracın seyir halinde iken denetlenerek, egzoz emisyon belgesine sahip olup olmadıkları, belgeli ya da belgesiz de olsalar emisyon değerlerinin standartlara uygun olup olmadıklarının denetlenmesi,

- Egzoz emisyon ölçüm yetkisi alan özel firmaların her birinin yılda en az bir kez denetlenmesi,

-Hava Ölçüm istasyonu sayısının 2029 yılına kadar arttırılması,

- 2024 yılından itibaren SO₂ ve PM değerlerinin günlük sınır aşım sayısının kış dönemi boyunca “0” olmasının sağlanması,

- Yıllık en az 100 hektar ağaçlandırma yapılması,

- 2029 yılına kadar kent yerleşim alanı sınırını çevreleyen yeni kent ormanları oluşturulması ve bu ormanların kent yerleşimi içinde oluşturulan yeşil kuşaklarla bağlanması,

- Kent yerleşimi içinde, günlük ihtiyaç maddeleri üretimi dışında üretim yapan sanayi tesisleri ve imalathanelerin konut alanları dışına taşınmasının sağlanması,

8.AĞRI İL TEMİZ HAVA EYLEM PLANI TAKVİMİ

Yapılması Planlanan Eylem-Proje-Faaliyet	2023	2024	Eylemi Yapacak Kurum Kuruluş	İşbirliği Yapılacak Kurum/ Kuruluş
Hava Yönetimi ile ilgili denetim programının oluşturularak ısınma, sanayi ve motorlu taşıt bazında denetim ve kontrollerin yapılması,	X	X	☐ Ağrı Valiliği (Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü) ☐ Belediye Başkanlığı	☐ Belediyeler ☐ Sağlık İl Müdürlüğü ☐ Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü ☐ İl Jandarma Komutanlığı ☐ İl Emniyet Müdürlüğü
Hava kalitesi değerlendirme çalışmalarının tamamlanması,	X		☐ Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı (Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü) ☐ Ağrı Valiliği (Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü)	Belediyeler
Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun işletilmesine Devam edilmesi,	X	X	☐ Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı (Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü) ☐ Ağrı Valiliği (Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü)	
Envanter Oluşturulma çalışmalarının yapılması,		X		
Emisyon konulu Çevre İzni alan sanayi tesis sayısının artırılması,	X	X	Ağrı Valiliği (Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü)	☐ Belediyeler ☐ Meslek Odaları ☐ Özel Sektör Kuruluşları
Egzoz Gazı Emisyonu yaptıran motorlu taşıt sayısının artırılması,	X	X		
Hava Kirliliğinin önlenmesi bazında yapılan denetim sayısının(sanayi, ısınma, motorlu taşıt) artırılması,	X	X		

HKDY Yönetmeliğinin EK-IA (mevcut yönetmeliğin sınır değerlerinin kademeli azaltımı) bölümünde tanımlanan sınır değerlerinin uygulanması,	X	X	☐ Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı (Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü) ☐ Ağrı Valiliği (Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü)	☐ Belediye Başkanlığı ☐ İlçe Belediyeleri ☐ Sağlık İl Müdürlüğü
ÇED raporlarının inceleme ve değerlendirilmesinde hava kalitesi sınır değerlerinin göz önünde bulundurulması,	X	X	☐ Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı (ÇED, İzin ve Denetim Genel Müdürlüğü) ☐ Ağrı Valiliği (Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü)	☐ Özel Sektör Kuruluşları
Organize Sanayi Bölgeleri ve sanayi tesisleri yer seçiminde, yerleşim alanlarının hava kirliliğinden etkilenme durumunun dikkate alınması,	X	X	☐ Ağrı Belediyesi	☐ Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü
Eğitim programları düzenleme ve halkın bilgilendirilmesi,	X	X	☐ Ağrı Valiliği (Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü) ☐ Belediye Başkanlığı	
Kaloriferlere eğitim verilmesi,	X	X	☐ Milli Eğitim İl Müdürlüğü (Halk Eğitim Merkezi) ☐ Ağrı Valiliği (Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü) ☐ Belediye Başkanlığı	☐ Belediyeler ☐ Meslek Odaları ☐ Ulusal/Yerel Medya
Katı yakıt tercihleri ve izinli yakıtların seçilmesinde halkın bilgilendirilmesi,	X	X	☐ Ağrı Valiliği (Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü) ☐ Belediye Başkanlığı	
Çevre Düzeni Planları ve İmar Planlarının uygulanmasında Hava Kirliliğinin dikkate alınmasının sağlanması,	X	X	☐ Ağrı Belediyesi ☐ İlçe Belediyeleri	☐ Ağrı Valiliği (Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü) ☐ İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşları
Ağaçlandırma programlarının belirlenmesi	X	X	☐ Tarım ve Orman Bakanlığı (Ağaçlandırma	☐ Belediyeler

ve Ağaçlandırma yapılması,			ve Erozyon Kontrolü Genel Müdürlüğü) ☐ Orman İşletme İl Müdürlüğü	☐ Sivil Toplum Kuruluşları
Doğalgaz kullanımının yaygınlaştırılması	X	X	☐ Belediye Başkanlığı	☐ Belediyeler

9. HAVA KİRLİLİĞİ İLE MÜCADELE KAPSAMINDA SORUMLU KURUM VE KURULUŞLARIN ÖNERİLERİ

- Vatandaşlara ısınma amaçlı dağıtılan kömürlerin kaliteli olması ve piyasada satılan kömürlerinin denetiminin yapılması,
- Hava kirliliğinin en büyük bölümünü oluşturan fosil yakıtların kullanımının azaltılmasını teşvik edici çalışmaların yapılması.
- Şehir içi yollarda mutlak surette, trafik akışını rahatlatacak önlemlerin alınması
- Bazı ilçelerde kentsel dönüşüm için çalışmalar yapılması,
- Soba yakma teknikleri konusunda halkın kitle iletişim vasıtaları ile eğitilmesi,
- Emisyon ölçümleri düzenli şekilde yapılarak hava kirliliğine neden olan her türlü araç, işyeri ve fabrika vb. yerlerde gerekli tedbirlerin alınması,
- Motorlu araçların trafik ışıklarında dur-kalk yaparken normalin üzerinde gaz salınımı yaptıklarından sinyalizasyonda iyileştirme ve köprülü kavşakların inşa edilmesi yönünde çalışma yapılması,
- Toplu taşıma araçları yaygınlaştırılmalı ve araçların kullanılması teşvik edilmeli,
- Her yıl bacalar ve soba boruları temizlenmeli, pencere kapı ve çatı izolasyonlarına önem verilmeli,
- Belediyelerce imar planı hazırlanırken, daha fazla yeşil alanlar ile hava koridorlarının oluşturulması,
- İl yerleşim merkezi ve civarındaki ağaçlık ve ormanlık alanların artırılması,
- Kamu binalarından başlamak üzere çatılara yerleştirilecek güneş panelleri ile alternatif ve yenilenebilir enerji kullanımının sağlanması,
- Kamu binalarının izolasyonun yapılarak yakıt kullanımının azaltılması.

10. HAVA KİRLİLİĞİ İLE MÜCADELE KAPSAMINDA SORUMLU KURUM VE KURULUŞLAR TARAFINDAN ORTAK YAPILACAK İŞ VE ÇALIŞMALAR

10.1 ÇEVRE ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ İL MÜDÜRLÜĞÜ TARAFINDAN YAPILACAK ÇALIŞMALAR:

- 1- İl Müdürlüğümüz tarafından, Ağrı Belediyesi Zabıta Amirliği ekiplerine yönelik, hava kalitesi yönetimi mevzuatı konusunda eğitim düzenlenecek, uygulamaların standart hale gelmesi sağlanacak,
- 2- Uygunluk Belgesi alan firmalardan belirli aralıklarla kömür numunesi alınacak,
- 3- Sosyal Yardımlaşma Vakıfları tarafından dağıtılan kömürlerden düzenli olarak numune alınacak,
- 4- Katı Yakıt Satıcısı Kayıt belgesi almayan firmalarla ilgili olarak belirli aralıklarla toplantılar düzenlenecek ve belgesiz satış yaptığı tespit edilen firmalar cezalandırılacak,
- 5- Halkı bilinçlendirici broşür ve kitapçıklar bastırılacak ve dağıtılacak,
- 6- Projelere Bakanlığımızın AB desteği ile katkı sağlanma olanakları araştırılacak,
- 7- Sanayi tesislerinden, ısıl yanma güçlerine göre çevre izni alması gerekenlerin izinlerini almaları sağlanacak,
- 8- Gözlem düzeyinde emisyon kirliliği tespit edilen her firmadan, emisyon ölçümü talep edilecek, analiz sonuçlarına göre önlemlerini alması sağlanacak,
- 9- Emisyon kirliliği riski yüksek olan sanayi sektörleri belirlenecek, proseslerine uygun önlemler saptanacak ve her bir üretim sektörü temsilcileri ile ayrı ayrı eğitim toplantıları düzenlenerek alınması gereken önlemler konusunda bilgilendirilecek,
- 10- Yeni kurulması planlanan tesislerin ÇED süreçlerinde emisyon kaynaklı kirlilikler için en uygun üretim teknikleri, yakıt cinsleri ve teknolojik önlemler belirlenecek ve yatırımcılardan bu uygulamalar için taahhüt alınacak,
- 11- Sanayi alanlarının yer seçiminde, yerleşim alanlarının en az etkileneceği alanların belirlenmesi sağlanacak, plan yapma yetkisi olan kurumlarla bu konuda fikir alışverişinde bulunulacak,
- 12- Her yıl “Çevre Kanununca Alınması Gereken İzin ve Lisanslar Hakkında Yönetmelik” kapsamına giren en az 5 adet tesise “Çevre İzni” vermek. Tüm bu tesislerden kaynaklı sanayi emisyonlarının kontrol altına alınması sağlanacak,
- 13- Emisyon pulu almış araçların, egzoz gazı salınımlarının standartları sağlayıp sağlamadıkları kontrol edilecek, Müdürlüğümüz mobil aracında mevcut olan egzoz gazı ölçümü cihazı ile de gerekli ölçümler yapılacaktır.

14- Egzoz gazı ölçüm yetkisi almış olan firmalar denetlenerek, ölçüm cihazlarının kalibrasyonunun düzenli yapılıp yapılmadığı, ölçümlerin istenilen düzende yapılıp yapılmadığı kontrol edilecek,

15- Motorlu araçların egzoz emisyon değerlerinin standartlara uygun olduğunu belgelemek için, egzoz emisyon belgelerini almaları sağlanacak ve denetlenecek,

16- Egzoz ölçüm yetkisi verilen kuruluşların, egzoz ölçümlerini standartlara uygun yapıp yapmadıkları rutin yapılacak denetimlerle kontrol edilecek,

17- Şehir içinde ve ilçelerde, hareket halindeki araçlarda egzoz denetimleri yapılarak, araçların egzoz emisyon belgeleri bulunup bulunmadığı kontrol edilecek,

18- Sosyal Yardımlaşma Vakıfları tarafından standartlara uygun olmayan kömür dağıtılmaması için önlem alınması yazı ile bildirilecek,

19- Hava kirliliğinin yaşandığı yerleşim yerlerindeki konutlar, işyerleri ve sanayide güneş enerjisi, jeotermal, ısı pompaları ve benzeri yeni ve yenilenebilir enerji kaynakları ile doğalgazın ısınma amaçlı kullanımının teşvik edilmesi sağlanacak,

10.2 MERKEZ BELEDİYE VE İLÇE BELEDİYELERİ TARAFINDAN YAPILACAK ÇALIŞMALAR:

1-Zabıta Müdürlüğü tarafından baca temizliği hakkında duyuru yapılması sağlanacak ve denetimler yapılacak,

2-Halkı bilinçlendirici broşür ve kitapçıkların bastırılması ve dağıtılması sağlanacak,

3- Kalorifer ve sobaların; işyerlerinde, bina iç ortam sıcaklığı 18°C, konutlarda ise 20°C den yukarıda olmayacak şekilde yakılması teşvik edilecek,

4- Kalorifer kazanlarının tekniğine uygun yakılması ve kazan bakımı işlerinde çalışacaklar için “Yetkili Kalorifer Ateşçisi Kursları” düzenli olarak ve belirli aralıklarla gerçekleştirilecek,

5- İşyerleri, kamu kurum ve kuruluşları ve konutlarda ateşçi/kaloriferci belgesi olmayan kaloriferci çalıştırılmaması sağlanacak ve bu kurala uymayan binalar için cezai müeyyideler uygulanacak,

6- Bacaların kış dönemi gelmeden bakım, onarım ve baca temizleme işlemlerinin yaptırılması ve yakıt ve yakma sistemlerinin uygunluğu denetlenerek, bacada uygun emisyon çıkışları sağlanacak,

7- Hava kirliliğinin yaşandığı yerleşim yerlerindeki konutlar, işyerleri ve sanayide güneş enerjisi, jeotermal, ısı pompaları ve benzeri yeni ve yenilenebilir enerji kaynakları ile doğalgazın ısınma amaçlı kullanımının teşvik edilmesi sağlanacak,

10.3 İLÇE BELEDİYELERİ TARAFINDAN YAPILACAK ÇALIŞMALAR:

- 1- Pide fırını, lokanta vb. emisyon çıkışı olan şehir içi gıda üretim tesislerinin tamamının İş Yeri Açma ve Kullanma Ruhsatına sahip olması sağlanacak,
- 2- Şehir içinde bulunan ve emisyon çıkışı olan her pide fırını ve lokanta, en az altı ayda bir kez denetlenecek,
- 3- 2029 yılına kadar imar planlarında kişi başına düşen yeşil alan miktarının, mevcut kişi başına düşen yeşil alan miktarından 3 m² daha fazla olması sağlanacak,
- 5- Her ilçe belediyesi tarafından ağaçlandırma çalışmalarına önem verilecek.

10.4 HALK SAĞLIĞI İL MÜDÜRLÜĞÜ TARAFINDAN YAPILACAK ÇALIŞMALAR:

- 1- Hava kirliliğinden kaynaklı, insanlarda yaşanan sağlık sorunları takip edilecek, yaşanan sağlık sorunları ile hava kalitesi arasındaki ilişki değerlendirilecek,
- 2- Hava kirliliği nedeni ile yaşanabilecek sağlık sorunları karşısında insanlar bilinçlendirilerek, hava kirliliği konusunda bireysel önlemlerin alınması (temiz yakıt tercih edilmesi, yanma sistemleri için uygun teknolojinin seçilmesi, uygun yakma tekniklerinin kullanılması vb.) sağlanacak.

10.5 ORMAN İŞLETME MÜDÜRLÜĞÜ TARAFINDAN YAPILACAK ÇALIŞMALAR:

- 1- Belirli ve özel gün ve haftaların haricinde kalan zamanlarda da ağaçlandırma çalışmalarına önem verilecek,
- 2- Mevcut orman alanlarının korunması, yangınlara karşı gerekli önlemlerin alınması sağlanacak
- 3- 2025 ve sonrasında ağaçlandırma programlarını mümkün olduğunca arttıracak.